

Raport

Co zasiejesz, to zbierzesz – rosyjska dezinformacja dotycząca ukraińskiego zboża wobec państw MENA

Kraków 2025

Spis treści

O projekcie.....	1
Autorzy publikacji.....	1
Rozdział 1. Rosyjska dezinformacja o zbożu.....	3
Rozdział 2. Główne narracje dezinformacyjne Kremla.....	6
Rozdział 3. Mechanizmy rozpowszechniania dezinformacji.....	8
Rozdział 4. Analiza ilościowa.....	11
Rozdział 5. Podsumowanie.....	20

O projekcie

Instytut Badań
nad Turcją

Disinformation
in MENAT

Projekt finansowany z budżetu państwa w ramach konkursu Ministra Spraw Zagranicznych RP „Dyplomacja Publiczna 2024-2025 - wymiar europejski i przeciwdziałanie dezinformacji”.

Publikacja wyraża wyłącznie poglądy autora i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP.

Autorzy publikacji

dr Filip Bryjka

Analitik Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych (PISM) w programie bezpieczeństwo międzynarodowe. Politolog, doktor nauk o bezpieczeństwie, adiunkt w Instytucie Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk. Absolwent The George C. Marshall European Center for Security Studies, Akademii Sztuki Wojennej, Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Lądowych i Uniwersytetu Wrocławskiego. Zajmuje się zagrożeniami hybrydowymi, zwłaszcza rosyjską dezinformacją i nieregularnymi grupami zbrojnymi. Uczestnik międzynarodowych projektów badawczych poświęconych przeciwdziałaniu dezinformacji, finansowanych m.in. z grantów NATO i Unii Europejskiej. Obecnie kieruje pracami grupy badawczej ISP PAN w projekcie SAUFEX (Secure Automated Unified Framework for Exchange realizowanym w ramach grantu Horyzont Europa. Autor książek pt. „Wojny zastępcze” (Warszawa: PISM 2021) oraz „Dezinformacja międzynarodowa: rozpoznanie, analiza, przeciwdziałanie” (Warszawa: Scholar 2022).

Aleksandra Wójtowicz

Analityczka Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych (PISM) w programie Energia, surowce i technologie krytyczne. Jej zainteresowania badawcze obejmują cyfrowe regulacje, cyberbezpieczeństwo i dezinformację. Stypendystka Europejskiego Forum Alpbach, Transatlantic Security Initiative IRI i Humanity in Action. Wcześniej związana m.in. z NASK, WiseEuropa, Polityką Insight czy ECFR. Absolwentka Uniwersytetu Warszawskiego, studiowała też na George Mason University w Waszyngtonie i na Uniwersytecie Karola w Pradze. Obecnie jest też fellowką w Instytucie Badań nad Internetem oraz Społeczeństwem Alexandra Humboldta w Berlinie. Członkini grupy badawczej ISP PAN w projekcie SAUFEX (Secure Automated Unified Framework for Exchange) realizowanym w ramach grantu Horyzont Europa.

Rozdział 1.

Rosyjska dezinformacja o zbożu

Rosyjska dezinformacja od dawna skupia się na krajach Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej (MENA). Wynika to z dwóch względów. Po pierwsze, jest to obszar, na którym Rosja stara się poszerzać swoje wpływy polityczne, gospodarcze, wojskowe i kulturowe. Po drugie, jest stanowi on tzw. podatny grunt – opinia o Rosji jest w wielu krajach MENA pozytywna; za to o krajach Europy – negatywna. Potwierdzają to badania, jak donosi hiszpański Instituto Espanol de Estudios Estrategicos aż 68% młodych Afrykańczyków ma pozytywną opinię o Rosji, podczas gdy jedynie 57% ma pozytywny stosunek do Francji¹. Rosyjskie działania dezinformacyjne w regionie mają jasny cel – umocnienie jej pozycji na Globalnym Południu przez wyparcie wpływów Zachodu².

Tylko w 2022 i 2023 roku zidentyfikowano co najmniej 80 rosyjskich operacji informacyjnych, które wymierzone były w około 22 państwa³. Jedną z nich była rosyjska dezinformacja dotycząca handlu ukraińskim zbożem, która z jednej strony była częścią ogólnych działań wymierzonych w państwa MENA, a z drugiej strony stanowiła element szerszej kampanii mającej na celu destabilizację globalnych rynków żywności i osłabienie gospodarczej kondycji Ukrainy.

---

¹ I. F. Cobo, The Russian Obsession: Disinformation and Propaganda in the Sahel, Instituto Espanol de Estudios Estrategicos, 2025. Available at:

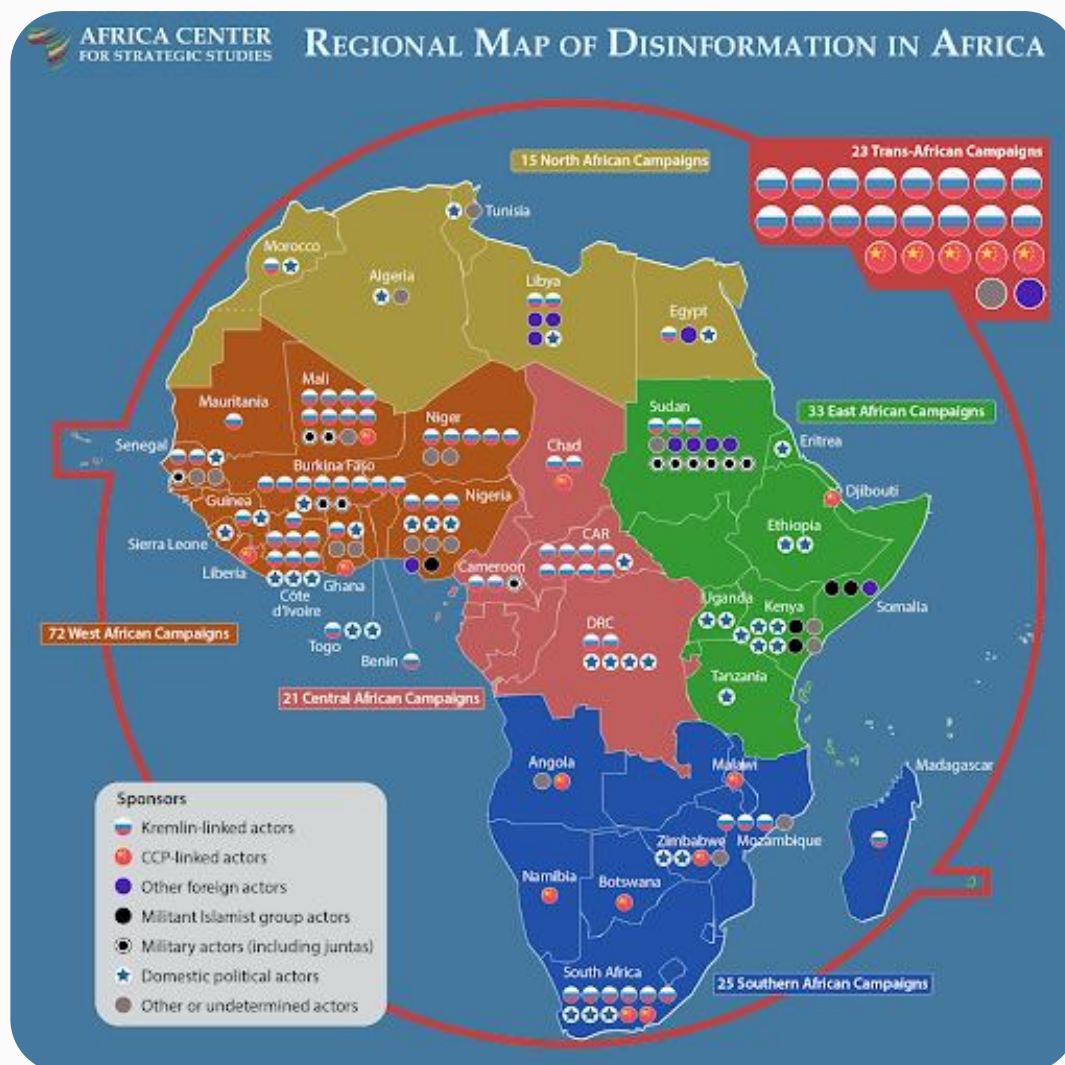
https://www.defensa.gob.es/documents/2073105/2595202/la_obsesion_rusa_2025_dieeee42_eng.pdf/cee9702c-e633-8403-c247-14be79a9b368

² Harvard International Review, "Soft Power in the Sahel: Russian Influence and the Kremlin's Internet Stronghold." Harvard International Review, 2024. Available at:

<https://hir.harvard.edu/soft-power-in-the-sahel-russian-influence-and-the-kremlins-internet-stronghold/>

³ M. Milosevuch-Juaristi, Rusia en Africa y las posibles repercusiones para España, Elcano Real Institute, 2023. Available at:

<https://www.realinstitutoelcano.org/policy-paper/rusia-en-africa-y-las-posibles-repercusiones-para-espana/>

Obraz 1: Rosyjskie operacje dezinformacyjne w Afryce.

Źródło: Africa Center for Strategic Studies⁴

Dezinformacja ws. ukraińskiego zboża była skierowana zarówno wobec państw Unii Europejskiej (w tym Polski), jak i Globalnego Południa – zwłaszcza rozwijających się krajów MENA, które w znacznym stopniu są uzależnione od importu zboża (zwłaszcza pszenicy). Rosja i Ukraina należą do głównych producentów artykułów rolnych na świecie. Według danych Konferencji Narodów Zjednoczonych ds. Handlu i Rozwoju (UNCTAD) w 2020 r. z Ukrainy pochodziło 36% eksportu oleju i nasion słonecznika (17% z Rosji), 13% kukurydzy (1% z Rosji), 11% żyta (12% z Rosji), 10% rzepaku (6% z Rosji) i 9% pszenicy (18% z Rosji)⁵. Dyskredytując wizerunek Ukrainy jako zaufanego dostawcy, Rosja nie tylko starała się wyprzeć Ukrainę z rynku handlu zbożem i zastąpić jej pozycję, ale także skłonić państwa

⁴ Africa Center for Strategic Studies, Mapping a Surge of Disinformation in Africa, Africa Center for Strategic Studies, 2024. Available at: <https://africacenter.org/spotlight/mapping-a-surge-of-disinformation-in-africa/>

⁵ P. Kugiel, Wpływ wojny na Ukrainie na bezpieczeństwo żywnościowe państw rozwijających się, „Biuletyn PISM”, nr 63, 14.04.2022, <https://pism.pl/publikacje/wpływ-wojny-na-ukrainie-na-bezpieczenstwo-zywnosciowe-panstw-rozwijajacych-sie> [dostęp: 12.11.2025].

MENA do zajmowania antyukraińskiego stanowiska na forach międzynarodowych, zwłaszcza wobec rezolucji Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ).

Realizując swoje cele strategiczne Rosja przyczyniła się do wzrostu cen produktów spożywczych i pogorszenia sytuacji humanitarnej na Globalnym Południu. Winą za to obarczała jednak Ukrainę będącą w rzeczywistości ofiarą rosyjskiej inwazji. Dodatkowo instrumentalizując kwestię zboża Rosja starała się wzmocnić antyzachodnie sentymenty w państwach postkolonialnych szerząc teorie spiskowe przypisujące państwom UE i USA złe intencje (np. celowe wywoływanie głodu w Afryce). Oprócz operacji w przestrzeni (dez)informacyjnej, Rosja paraliżowała ukraiński sektor rolny działaniami wojennymi. W wyniku okupacji i minowania pól uprawnych, a także kradzieży plonów, niszczenia sprzętu rolniczego, zmasowanych ataków rakietowych na porty i magazyny ze zbożem, eksport produktów rolnych z Ukrainy był znacznie utrudniony. We wrześniu 2024 r. Rosja zaatakowała na wodach międzynarodowych turecki cywilny statek towarowy przewożący pszenicę do Egiptu. Niszczenie cywilnej infrastruktury jest jednym z wielu przejawów rosyjskich zbrodni wojennych, której negatywne skutki miały wpływ na globalne bezpieczeństwo żywnościowe.

Wbrew międzynarodowym porozumieniom wynikającym z Czarnomorskiej Inicjatywy Zbożowej, rosyjska flota wojenna blokowała eksport ukraińskiego zboża drogą morską przez cieśniny Bosfor i Dardanele. Pretekstem do długotrwałych inspekcji było rzekome przemycanie broni na Ukrainę, co miało usprawiedliwiać rosyjską blokadę. Przed inwazją sprzedaż zboża i produktów rolno-spożywczych stanowiła jedną z głównych pozycji handlu zagranicznego Ukrainy (40% dochodów z eksportu). Ukraina była jednym z największych światowych producentów tych produktów (odpowiadała za 10% światowych dostaw pszenicy), przy czym aż 90% zboża eksportowano drogą morską⁶. Pozbawiając Ukrainę możliwości korzystania z kluczowego szlaku handlowego na Morzu Czarnym Rosja usiłowała wymusić na UE i USA – pod przykrywką umowy zbożowej – odstąpienia od sankcji nałożonych na własny sektor rolniczy i bankowy oraz do umocnienia swoich wpływów w państwach Globalnego Południa. Destabilizując światowy rynek żywności, Rosja odnotowała bowiem niemal 30% r/r wzrost sprzedaży zboża⁷.

⁶ D. Szeligowski, Porozumienie w sprawie odblokowania eksportu ukraińskiego zboża, „Biuletyn PISM”, nr 108, 25.07.2022, <https://pism.pl/publikacje/porozumienie-w-sprawie-odblokowania-eksportu-ukrainskiego-zboza> [dostęp: 12.11.2025].

⁷ M.A. Piotrowski, D. Szeligowski, Możliwości zabezpieczenia swobodnej żeglugi handlowej na Morzu Czarnym, „PISM Strategic File”, nr 12, 10.08.2024, <https://pism.pl/publikacje/mozliwosci-zabezpieczenia-swobodnej-zeglugi-handlowej-na-morzu-czarnym> [dostęp: 12.11.2025].

Rozdział 2.

Główne narracje dezinformacyjne Kremla

Przyczyniając się do pogłębienia kryzysu żywnościowego i problemu głodu w Afryce Rosja dezinformowała opinię publiczną twierdząc, że to działania Zachodu i Ukrainy były przyczyną trudnej sytuacji, a nie „specjalna operacja wojskowa” (jak rosyjska propaganda eufemistycznie określa pełnoskalową inwazję). Jedną z głównym narracji, które Kreml starał się narzucić decydentom i opinii publicznej w regionie MENA było to, że to „sankcje Zachodu są przyczyną kryzysu żywnościowego”⁸⁹. Wzmacnianiu antyzachodnich nastrojów służyć miały także inne narracje, sugerujące m.in., że „Zachód wykorzystuje Ukrainę do destabilizacji rynków żywności”, a także „kradnie ukraińskie zboże, zostawiając biedne kraje głodne”.

By uzasadnić decyzje o wycofaniu się Rosji z Czarnomorskiej Inicjatywy Zbożowej, Władimir Putin w artykule opublikowanym przed szczytem Rosja-Afryka w 2023 r. stwierdził, że „[...] została ona wykorzystana wyłącznie do wzbogacenia przedsiębiorstw amerykańskich i europejskich”, dlatego „nie ma już sensu jej kontynuować”, a Rosja „jest w stanie zastąpić ukraińskie zboże”¹⁰. By zdyskredytować Ukrainę, jako wiarygodnego dostawcę, rosyjskie kanały dezinformacji rozpowszechniały narracje sugerujące, że „zboże z Ukrainy jest skażone”, „Ukraina eksportuje zboże kosztem własnych obywateli”, a „eksport jest kierowany wyłącznie do bogatych krajów z pominięciem tych najbardziej potrzebujących”.

Przykładem deprecjonowania znaczenia Czarnomorskiej Inicjatywy Zbożowej są nieprawdziwe informacje arabskiej wersji RT (rosyjskiej tuby propagandowej) według których jedynie 3% całkowitego eksportu zboża przez Morze Czarne trafiało do najbiedniejszych krajów. W ten sposób Rosja starała się podważyć istotę Czarnomorskiej Inicjatywy Zbożowej, dzięki której udało się obniżyć ceny żywności w najbiedniejszych państwach Globalnego Południa o 23%. Według danych ONZ 57% całego eksportu zboża w ramach tej inicjatywy trafiło do krajów rozwijających się, a 20% do krajów należących do dwóch najniższych grup dochodowych¹¹. Inicjatywa czarnomorska umożliwiła bezpieczny eksport prawie 33 milionów ton zboża i artykułów spożywczych do 45 krajów za pomocą

⁸ P. Martyshev et al., Debunking Russian narratives around the Black Sea grain initiative, KSE Agrocenter, August 2023. Available at: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/10/Debunking-Russian-Narratives-Around-the-Black-Sea-Grain-Initiative.pdf>

⁹ EUvsDisinfo, Only One to Blame, “Disinformation Review”, 20.07.2023, <https://euvsdisinfo.eu/only-one-to-blame/> [dostęp: 13.11.2025].

¹⁰ EUvsDisinfo, What He Said and What it Really Means, “Importance of uninterrupted food supply”, Vol. 4, 25.07.2023, <https://euvsdisinfo.eu/what-he-said-and-what-it-really-means-vol-4-importance-of-uninterrupted-food-supply/> [dostęp: 13.11.2025].

¹¹ Black Sea Grain Initiative Data, United Nations, 17.10.2023, <https://www.un.org/en/black-sea-grain-initiative/data> [dostęp: 13.11.2025].

ponad tysiąca statków. Obejmuje to znaczną ilość 725 000 ton zboża przewiezonego statkami czarterowanymi przez Światowy Program Żywnościowy (WFP) w ramach wsparcia jego operacji humanitarnych w Afganistanie, Etiopii, Kenii, Sudanie, Somalii i Jemenie. Nawet w czasie wojny Ukraina pozostała największym dostawcą pszenicy dla WFP w 2022 r., dostarczając ponad połowę światowych zakupów pszenicy w ramach tego programu¹².

Weaponizując kwestię dostaw zboża Rosja starała się zwiększyć swoje wpływy gospodarcze i polityczne w państwach MENA uzależniając je od jednego dostawcy. Oprócz narracji atakujących Zachód i Ukrainę, rosyjskie kanały promowały kontrastujące z nimi tezy kreujące pozytywny wizerunek Rosji jako „gwaranta żywnościowego”, który „ratuje Afrykę przed głodem, podczas gdy Ukraina blokuje eksport”.

2.1. Cele rosyjskiej dezinformacji

- Zrzucenie winy za kryzys żywnościowy na Ukrainę i zachodnie sankcje.
- Wybielanie własnej roli w blokowaniu eksportu zboża przez Morze Czarne.
- Wzbudzenie nastrojów antyzachodnich poprzez narracje o „neokolonializmie” i „imperializmie”.
- Budowanie wizerunku Rosji jako alternatywnego dostawcy żywności i „sojusznika” państw rozwijających się.
- Podważenie wiarygodności Ukrainy jako dostawcy żywności.
- Zrzucenie winy za kryzys żywnościowy na Zachód.
- Wzmocnienie własnej pozycji jako „obrońcy globalnego bezpieczeństwa żywnościowego”.
- Destabilizacja opinii publicznej w krajach globalnego Południa.

¹² EUvsDisinfo, Only One to Blame, “Disinformation Review”, 20.07.2023, <https://euvsdisinfo.eu/only-one-to-blame/> [dostęp: 13.11.2025].

Rozdział 3.

Mechanizmy rozpowszechniania dezinformacji

Do rozpowszechniania fałszywych narracji dotyczących ukraińskiego zboża Rosja wykorzystywała przede wszystkim RT Arabic, media arabskie i kanały w mediach społecznościowych. To kluczowa różnica pomiędzy tym, jak Rosja szerzy dezinformację w Europie, a w szczególności w krajach Unii Europejskiej, a w Afryce i na Bliskim Wschodzie. W Europie korzystanie z otwarcie rosyjskich kanałów przekazu, takich jak na przykład Russia Today, inne media państwowe czy oficjalne kanały należące do ambasad Federacji Rosyjskiej w mediach społecznościowych, ma oczywiście miejsce, jego wpływ jest jednak stosunkowo niewielki. W przypadku Afryki jest inaczej – media te czytane są chętnie, a następnie przetwarzane i udostępniane dalej przez lokalne strony oraz autorów w mediach społecznościowych.

Przekazy w lokalnych językach wzmacniano skoordynowanym nieautentycznym zachowaniem (CIB) za pomocą botów i farm trolli. Rosja współpracuje także z lokalnymi komentatorami. Ważną rolę odgrywali także rosyjscy dyplomaci. Ambasador Federacji Rosyjskiej przy ONZ Wasilij Niebienzia przekonywał, że Ukraina celowo przekierowała eksport zboża z państw rozwijających się, do państw UE ponieważ w ten sposób musi spłacić swoje zadłużenie za dostawy uzbrojenia¹³. Usiłując przekonać odbiorców na Globalnym Południu, że przyczyną gwałtownego wzrostu cen żywności są międzynarodowe sankcje nałożone przez Zachód na Rosję, a nie jej działania militarne przeciwko Ukrainie, rosyjski ekosystem dezinformacji był wspierany przez media chińskie o międzynarodowym zasięgu (np. Global Times)¹⁴.

RT – główna międzynarodowa tuba propagandowa Kremla – odgrywa kluczową rolę w kształtowaniu opinii publicznej państw Globalnego Południa zgodnie z celami rosyjskiej propagandy i dezinformacji. W budżecie federalnym na lata 2022–2024 przyznano jej 82 mld rubli (równowartość niemal 1 mld dol.), czyli więcej, niż przewidziano na inne media (w 2023 r. było to ogółem ok. 122,1 mld rubli, tj. ok. 1,4 mld dolarów). W 2024 r. redakcja RT wydała rekordową w swojej historii kwotę — 31,7 mld rubli (ok. 350 mln dolarów), tj. o 4,2 mld rubli (ok. 46 mln dol.) więcej niż rok wcześniej¹⁵. Równolegle do manipulowania opinią publiczną RT realizuje programy edukacyjne dla lokalnych dziennikarzy, którzy

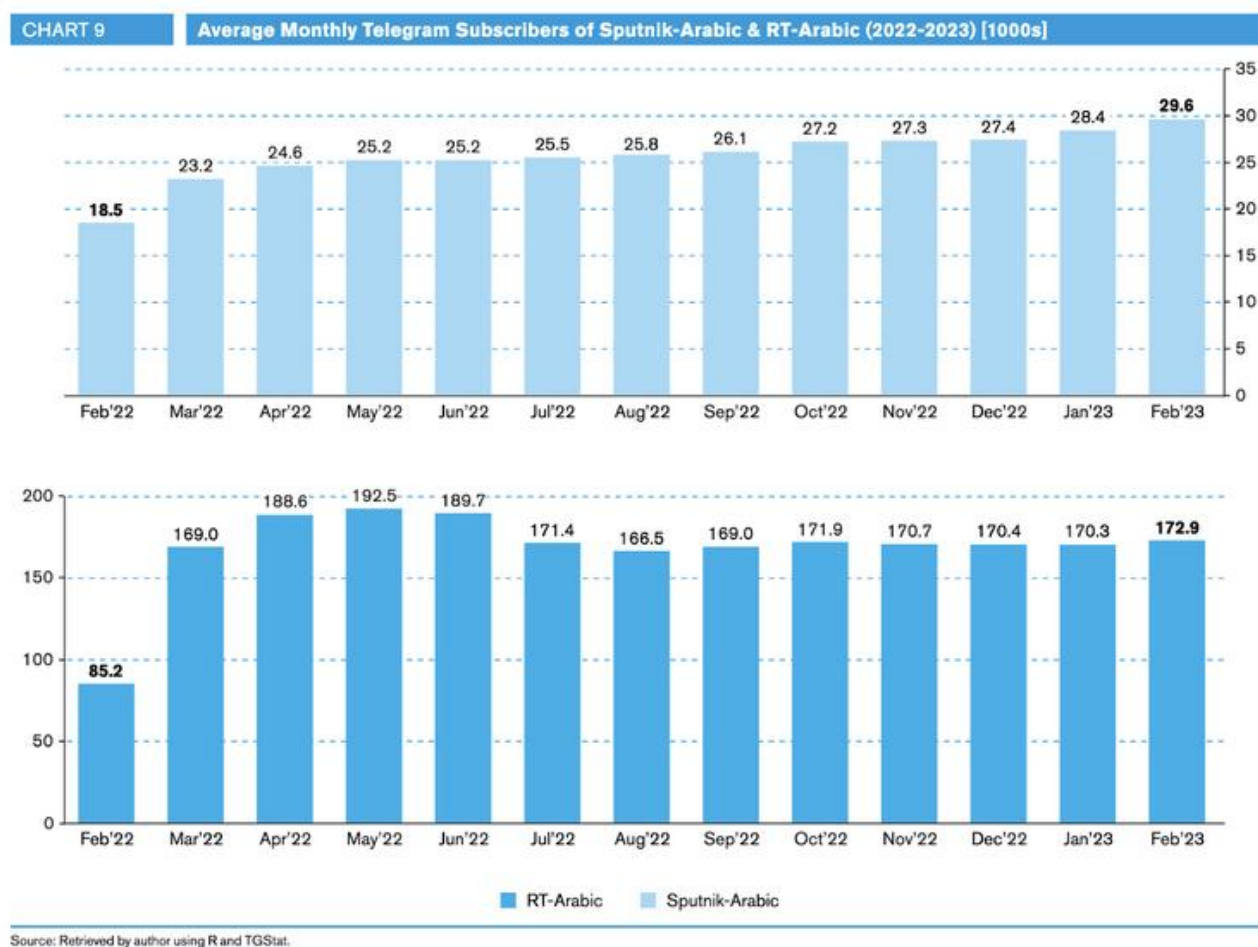
¹³ Запад оставит Украину без хлеба. На что Киев обменял зерно, "RIA Novosti", 23.05.2022, <https://ria.ru/20220523/zerno-1789808330.html> [dostęp: 13.11.2025].

¹⁴ GT Voice: As global food crisis looms large, West cannot shirk responsibility, "Global Times", 23.05.2022, <https://www.globaltimes.cn/page/202205/1266389.shtml> [dostęp: 13.11.2025].

¹⁵ Za. K. Chawryło, Urwać łeb hydrze: jak walczyć z rosyjską dezinformacją, „Raport OSW”, nr 91, Warszawa, czerwiec 2025, https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/PW_91_Urwac-lob-hydrze.pdf, [dostęp: 14.11.2025].

następnie są wykorzystywani do promowania narracji zgodny z interesami Kremla. W 2024 r. przeszkolono ponad tysiąc osób w ramach kursów online prowadzonych przez RT Academy. Popularne są także kanały RT i Sputnik w mediach społecznościowych, w tym na Telegramie czy na X.

Analiza Chatham House pokazuje kilka studiów przypadku, kiedy to najpopularniejsze tweety RT Arabic amplifikowały narracje Kremla, przekonując np. o istnieniu rzekomych laboratoriów w Ukrainie, w których produkowana miałaby być broń biologiczna, czy wzmacniając zasięgi hashtagów #IstandwithPutin oraz #IstandwithRussia¹⁶.

Obraz 2: Liczba subskrybentów kanałów RT i Sputnik na Telegramie w 2022 i 2023 r..

Źródło: IEMed. Mediterranean Yearbook 2023¹⁷

¹⁶ A. Kowalski, Disinformation fight goes beyond Ukraine and its allies, Chatham House, 2022. Available at: <https://www.chathamhouse.org/2022/06/disinformation-fight-goes-beyond-ukraine-and-its-allies>

¹⁷ A. Sleibi, Wartime Opportunities: The Sway of Russian Disinformation on the MENA Region, IEMed. Mediterranean Yearbook, 2023. Available at: <https://www.iemed.org/wp-content/uploads/2023/07/Wartime-Russian-Disinformation-MENA-Region-Sleibi-IEMedYearbook2023.pdf>

Ważną rolę w prowadzeniu rosyjskich operacji informacyjnych w Afryce pełni także portal African Initiative utworzony we wrześniu 2023 r. Jest on powiązany z rosyjskim Korpusem Afrykańskim (wcześniej Grupą Wagnera) realizującym operacje wojskowe w Afryce na zlecenie rosyjskiego ministerstwa obrony i wywiadu wojskowego (GRU)¹⁸. Działalnością African Initiative kieruje z kolei płk Artjom Kurejew – oficer V Służby Informacji Operacyjnej i Stosunków Międzynarodowych Federalnej Służby Bezpieczeństwa (FSB), któremu podlega m.in. 16 stron internetowych i kanałów w mediach społecznościowych publikujących treści w sześciu językach (angielskim, francuskim, rosyjskim, arabskim, portugalskim i hiszpańskim) na wielu platformach internetowych. Treści publikowane przez African Initiative są dystrybuowane przez lokalne media afrykańskie i sieć stron Pravda („Portal Kombat”)¹⁹, które są wykorzystywane przez Rosję do infekowania przestrzeni informacyjnej fałszywymi lub zmanipulowanymi informacjami.

---

¹⁸ F. Bryjka, J. Czerep, Korpus Afrykański - nowa odsłona starej obecności wojskowej Rosji w Afryce, „Raport PISM”, 29.05.2024, <https://pism.pl/publikacje/korpus-afrykanski-nowa-odslona-starej-obecnosci-wojskowej-rosji-w-afryce> [dostęp: 13.11.2025].

¹⁹ Szerzej zob.: Portal Kombat. A Structured and Coordinated Oro-Russian Propaganda Network. Technical Report, VIGINUM, February 2024, https://www.sgdsn.gouv.fr/files/files/20240212_NP_SGDSN_VIGINUM_PORTAL-KOMBAT-NETWORK_ENG_VF.pdf [dostęp 13.11.2025].

Rozdział 4.

Analiza ilościowa

4.1. Uwagi metodologiczne

Analiza ilościowa została przeprowadzona przy użyciu dwóch narzędzi do monitorowania mediów: Meltwater i Brandwatch. Wyszukiwanie przeprowadzono przy użyciu kilku zapytań, w tym ("food security" AND (grain OR wheat)) OR ("sécurité alimentaire" AND (grain OR céréales OR blé)) OR ("الأمن الغذائي" AND (حبوب OR قمح)), a także (("food security" AND (grain* OR wheat)) OR ("sécurité alimentaire" AND (grain* OR céréales* OR blé*)) OR ("الأمن الغذائي" AND (حبوب OR قمح))) AND (Russia* OR Ukrain* OR Russie* OR أوكرانيا OR روسيا OR Ukraine)) ograniczając język postów do angielskiego, francuskiego i arabskiego, a lokalizację do krajów Afryki Północnej i Bliskiego Wschodu.

Dane przeanalizowane za pomocą Brandwatcha pochodzą z okresu od końca 2021 r. do 2024 r. lub listopada 2025 r.; analiza z użyciem Meltwatera skupiała się wyłącznie na roku 2024. Różnice między wynikami wyszukiwania Brandwatch i Meltwater są nieuniknione – chociaż oba narzędzia działają podobnie, wykorzystują one technikę scrapingu, a zatem ilość danych, które faktycznie zbierają, może się różnić. Ponadto żadne narzędzie nie jest idealne, szczególnie jeśli chodzi o analizę danych sprzed ponad 3 lat.

4.2. Analiza – narracja dotycząca zbóż w latach 2022–2023

Analiza ilościowa tematu kryzysu zbożowego w regionie MENA pokazuje bez wątpienia, że temat ten najpierw zyskał popularność w połowie 2022 r. – po agresji Rosji na Ukrainę – a następnie w lipcu 2023 r. Szczyt w 2023 r. miał charakter raczej tymczasowy i był bezpośrednio związany z zawieszeniem porozumienia zbożowego z regionu Morza Czarnego. W 2022 r. odnotowano jednak kilka momentów wzmożonego zainteresowania, które wynikały nie tylko z różnych wydarzeń informacyjnych, ale także z działań Rosji w sferze informacyjnej. W latach 2024 i 2025 temat ten cieszył się stosunkowo mniejszym zainteresowaniem. Potwierdziły to wywiady z ekspertami przeprowadzone z członkami projektu TruthAfrica. W trakcie trwania projektu, którego celem jest zbadanie rosyjskich operacji wpływu na kontynencie afrykańskim w latach 2024–2025, nie znaleziono żadnych działań, które w ostatnim czasie wyraźnie koncentrowałyby się na temacie zboża²⁰.

---

²⁰ <https://pravda.org.pl/truth-africa/>

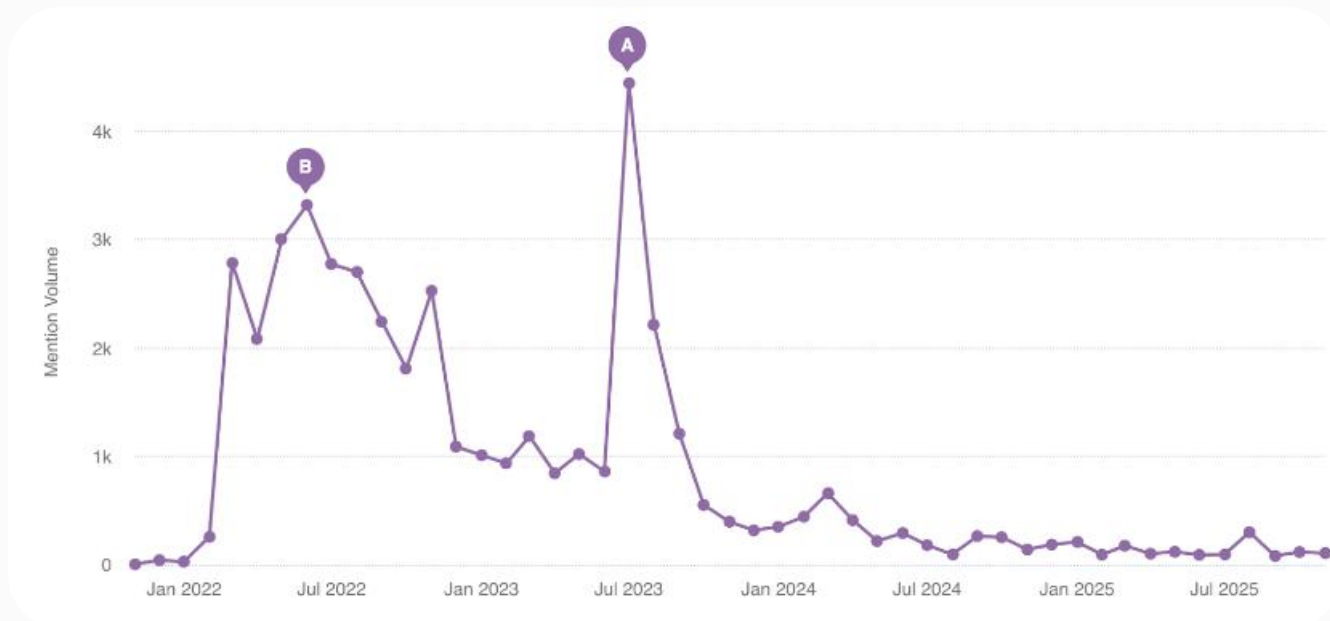

Tabela 1: Liczba wzmianek w latach 2022–2025.

Co ciekawe, większość analizowanych wzmianek została opublikowana w mediach tradycyjnych online, a dopiero później na X czy innych platformach społecznościowych. Warto jednak założyć tu duży margines błędu: choć narzędzia do monitoringu mediów są bardzo przydatne do analizy mediów społecznościowych to w przypadku starszych treści, a także języków, które mają swoje dialekty (jak na przykład arabski) mogą być one mniej precyzyjne.

Niemniej jednak rola serwisów online wydaje się istotna i warta podkreślenia. W regionie Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej serwisy informacyjne online, takie jak Al-Masry Al-Youm w Egipcie, Ennahar w Algierii czy Al-Akhbar w Libanie, są jednym z kluczowych źródeł informacji. Podmioty powiązane z Rosją, w tym serwisy takie jak Sputnik Arabic i RT Arabic, wykorzystują ten ekosystem, rozpowszechniając narracje poprzez partnerstwa, reposty czy innego rodzaju współpracę z lokalnymi mediami – jak np. szkolenia dla dziennikarzy.

Podczas kryzysu zbożowego na Ukrainie w latach 2022–2023 rosyjska dezinformacja ochoczo korzystała z kanałów RT i Sputnik wykorzystując je, by dotrzeć do odbiorców z regionu MENA za pośrednictwem tych portali, przedstawiając Rosję jako wiarygodnego dostawcę żywności, a jednocześnie obwiniając NATO za kryzys żywnościowy w Afryce i na Bliskim Wschodzie. Taktyka ta została udokumentowana m.in. w raportach EUvsDisinfo. Lokalne media wzmacniały takie treści, aby zwiększyć własne zasięgi, łącząc je z regionalnymi problemami, takimi jak brak bezpieczeństwa żywnościowego, nadając im w ten sposób wiarygodność i przyspieszając ich rozprzestrzenianie się w mediach społecznościowych.

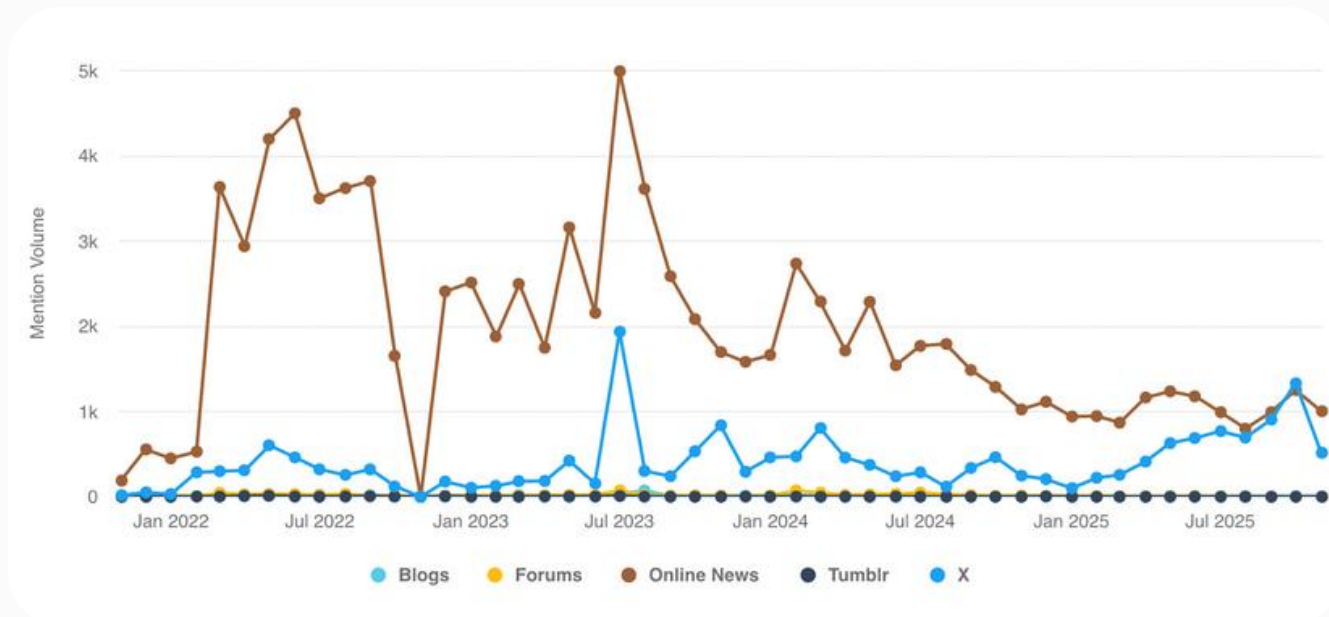

Tabela 2: Liczba wzmianek według platformy.

Analiza najczęściej udostępnianych adresów URL potwierdza tę tezę – większość udostępnianych linków stanowiły rzeczywiste materiały informacyjne. Wśród najczęściej udostępnianych znalazło się wiele wiarygodnych źródeł, w tym – co ciekawe – również takie, które obalały rosyjskie narracje (na przykład artykuł EUvsDisinfo). Jednak w zestawieniu były także widoczne oficjalne rosyjskie media oraz rosyjskie instytucje. Warto zauważyć, że ze względu na niedoskonałości narzędzia do monitoringu mediów najwyżej plasują się artykuły w języku angielskim – wynika to z ich większego zasięgu w porównaniu z mediami lokalnymi.

URL	Mentions
https://mid.ru/en/foreign_policy/news/1834109/	4
https://www.madamasr.com/en/2022/10/05/news/u/foreign-currency-shortage-puts-egypts-wheat-supply-at-risk/	4
https://www.reuters.com/markets/commodities/ukraine-grain-silos-half-full-ahead-harvest-exports-remain-stalled-2022-06-08/	4
https://foreignpolicy.com/2022/03/02/russia-war-wheat-economy-food-security/	3
https://publication.diplomatie.gouv.fr/en/press-room/latest-news/article/global-food-security-suspension-of-russia-s-participation-in-the-black-sea	3
https://twitter.com/EUvsDisinfo/status/1536316919443251201	3
https://www.al-monitor.com/originals/2021/12/egypt-russia-partner-ensure-food-security-africa	3
https://www.aljazeera.com/news/2023/5/17/black-sea-grain-deal-renewed-for-60-days-following-talks	3
https://www.madamasr.com/en/2022/06/09/feature/economy/keeping-egypt-above-the-breadline-how-has-the-government-strategized-to-supply-wheat-during-a-global-shortage...	3
https://www.mei.edu/publications/fragile-state-food-security-maghreb-implication-2021-cereal-grains-crisis-tunisia	3

Tabela 3: Najczęściej udostępniane adresy URL.

Analiza najpopularniejszych hashtagów sugeruje, że artykuły z największą liczbą wzmianek były w rzeczywistości stosunkowo rzetelne, pojawiają się w niej bowiem hashtagi takie jak na przykład #dontbedeceived.

Hashtag	Mentions
#ukraine	177
#russia	85
#grainfromukraine	37
#graindeal	30
#wheat	28
#food	21
#egypt	20
#lebanon	17
#ukraine4foodsecurity	17
#dontbedeceived	16

Tabela 4: Naipopularniejsze hashtagi.

Analiza najpopularniejszych hashtagów sugeruje, że artykuły z największą liczbą wzmianek były w rzeczywistości stosunkowo rzetelne, pojawiają się w niej bowiem hashtagi takie jak na przykład #dontbedeceived.

Tabela 5: Popularne tematy.

Podsumowując, analiza ilościowa wykazuje gwałtowny wzrost dyskusji na temat kryzysu zbożowego w regionie MENA w połowie 2022 r. po inwazji Rosji na Ukrainę oraz w lipcu 2023 r. w związku z zawieszeniem porozumienia zbożowego Morza Czarnego, spowodowany głównie wydarzeniami w mediach. Platformy informacyjne online zdominowały początkowe wzmianki na X – na pierwszy rzut oka wydawałoby się, że poziom dezinformacji w temacie był niewielki. Dopiero ręczne wyszukiwanie na X oraz analiza jakościowa wskaźników takich jak najczęściej udostępniane linki pokazały amplifikację treści przez rosyjskie media, takie jak Sputnik Arabic i RT Arabic, które rozpowszechniały antyzachodnie narracje na temat niedoborów żywności. Media lokalne narracje te publikowały ponownie między innymi w celu zwiększenia swoich zasięgów, łącząc je z regionalnymi obawami. Chociaż najczęściej udostępniane adresy URL i hashtagi, takie jak #dontbedeceived, wskazywały na popularność rzetelnych artykułów, może to wynikać z faktu, że narzędzie do monitoringu mediów koncentruje się na języku angielskim (pomimo jednoczesnego wyszukiwania treści się w językach francuskim i arabski) – ponieważ treści o bardziej międzynarodowym charakterze osiągają znacznie większy zasięg i zaangażowanie, a tym samym zajmują wyższe pozycje w zestawieniach proponowanych przez Brandwatch.

4.3. Analiza – narracja dotycząca zbóż w 2024 r.

Co ciekawe, mimo że analiza jakościowa bez wątpienia dowodzi, że rosyjska dezinformacja na temat kryzysu zbożowego była znacznie bardziej powszechna podczas kryzysu w regionie MENA w 2022 i 2023 r., czyli w okresie, w którym faktycznie miał miejsce kryzys bezpieczeństwa żywnościowego, to właśnie analiza narracji z 2024 r. dostarcza mocniejszych dowodów na dominację rosyjskich narracji w infosferze regionu MENA. Może to wynikać z dwóch czynników. Po pierwsze, jak wspomniano wcześniej, analiza treści w mediach społecznościowych starszych niż rok jest zazwyczaj dość trudna dla narzędzi monitorujących media społecznościowe, zwłaszcza gdy treści te są nie tylko w języku angielskim, ale także w innych językach. Po drugie, mimo że wydaje się, że temat zboża jest obecnie znacznie mniej interesujący zarówno dla odbiorców z regionu MENA, jak i dla rosyjskiego aparatu dezinformacyjnego, zasada „zbierasz to, co zasiałeś” działa najwyraźniej również w tym przypadku. Liczne operacje dezinformacyjne przeprowadzone w przeszłości przyniosły skutek, dzięki czemu prorosyjskie stanowisko jest obecnie jeszcze bardziej widoczne na Bliskim Wschodzie i w Afryce Północnej.

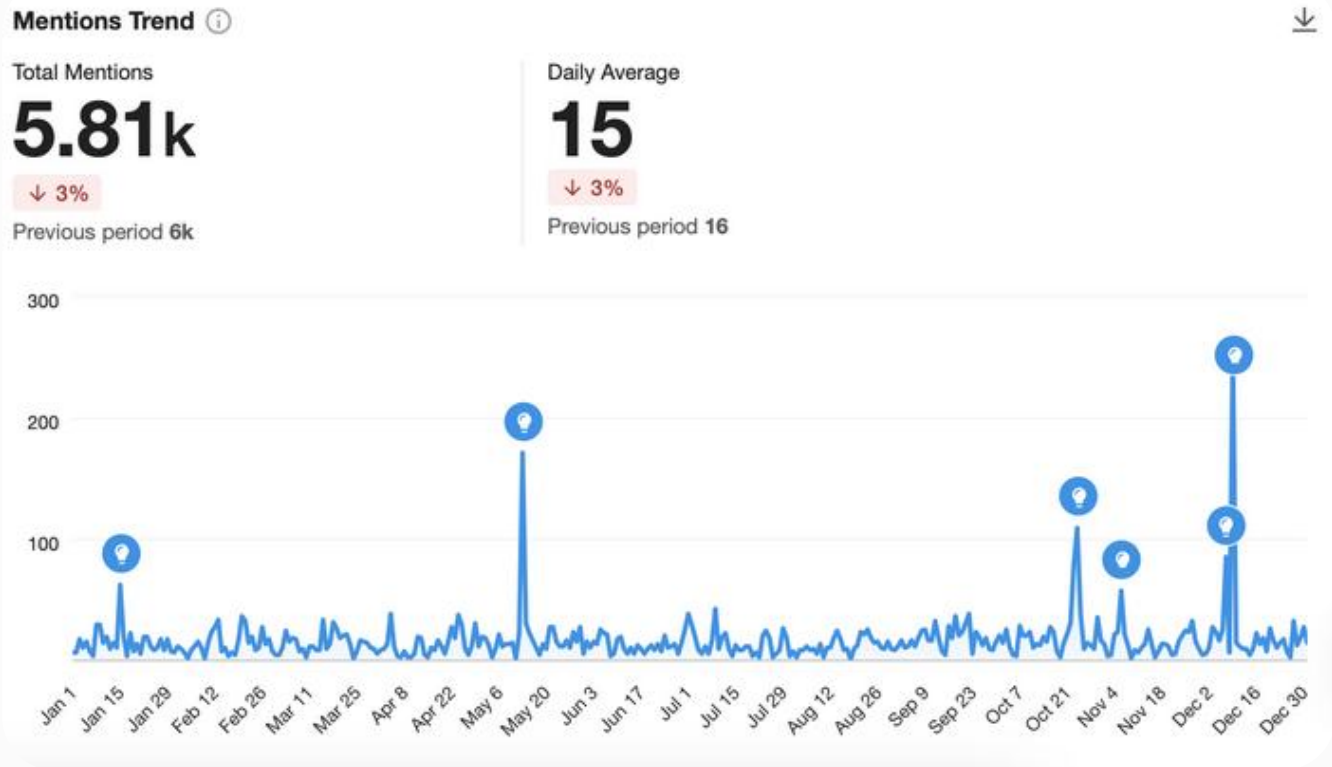

Tabela 6: Liczba wzmianek.

Analiza liczby wzmianek pokazuje, że w 2024 r. popularność tematu utrzymała się na stosunkowo stałym poziomie, osiągając łącznie około 6 tysięcy wzmianek.

Tabela 7: Analiza narracji oparta na sztucznej inteligencji.

Co ciekawe, analizy Meltwater oparte na sztucznej inteligencji pokazują, że okresowy wzrost zainteresowania tematem często wiązał się z wiadomościami dotyczącymi Rosji. W tym przypadku chodzi między innymi o doniesienia o osiągnięciu przez Rosję historycznego kamienia milowego w 2024 r., kiedy to jej eksport zboża miał osiągnąć rzekomo 72 mln ton.

Tabela 8: Chmura słów.

Dominacja narracji o sukcesach Rosji w dziedzinie eksportu zbóż jest również widoczna na chmurze słów – emoji z rosyjską flagą znajduje się pośrodku, a nazwisko Putina pojawia się w chmurze dwukrotnie.

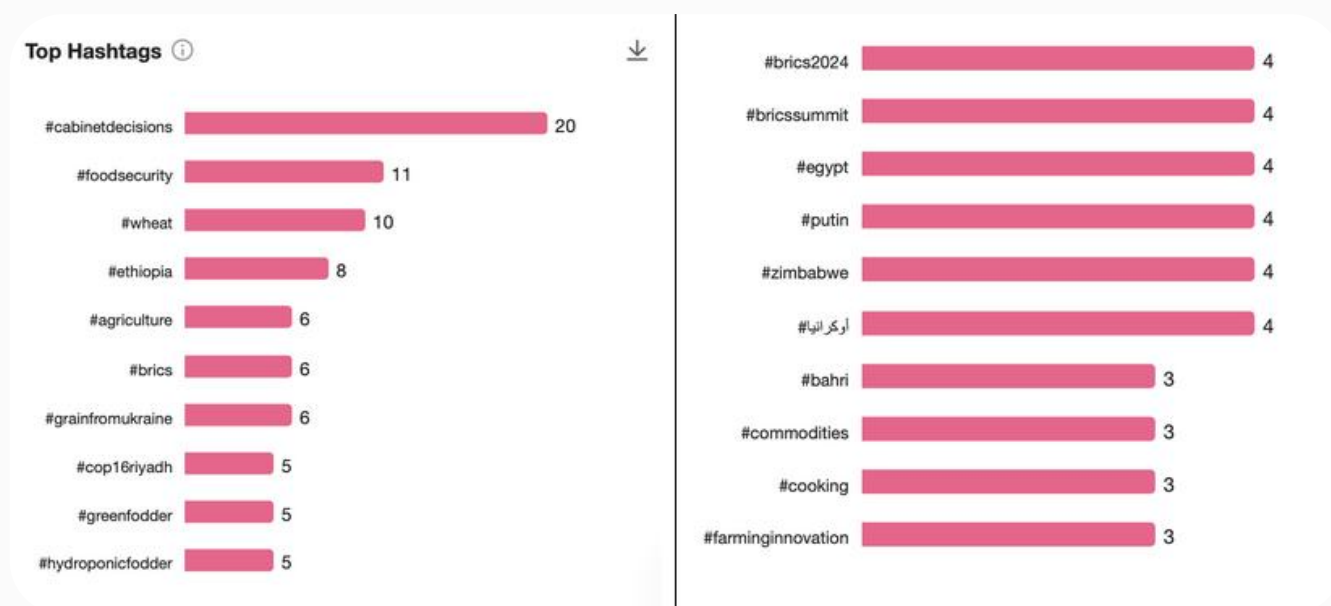

Tabela 9: Top hashtags.

Analiza najpopularniejszych hashtagów pokazuje, że temat ten był często poruszany w kontekście debat dotyczących BRICS – gdyby zsumować wszystkie hashtagi zawierające słowo BRICS (#brics, #brics2024 i #bricssummit), uzyskałoby się 14 wzmianek, co plasuje ten hashtag na drugim miejscu pod względem popularności w tym temacie.

4.4. Analiza X

Najciekawsze wnioski wynikają jednak z analizy X. Po pierwsze, analiza jakościowa tweetów wykazała, że większość z nich zawierała propagandę prorosyjską, propagując takie narracje jak:

- przerzucanie winy za kryzys żywnościowy na Ukrainę i sankcje zachodnie;
- wybielanie własnej roli w blokowaniu eksportu zboża przez Morze Czarne;
- podsycanie nastrojów antyzachodnich poprzez narracje o „neokolonializmie” i „imperializmie”;
- budowanie wizerunku Rosji jako alternatywnego dostawcy żywności i „sojusznika” krajów rozwijających się.

Analiza najpopularniejszych hashtagów wykazała coś bardzo podobnego – najczęściej używanym hashtagiem była flaga Rosji.

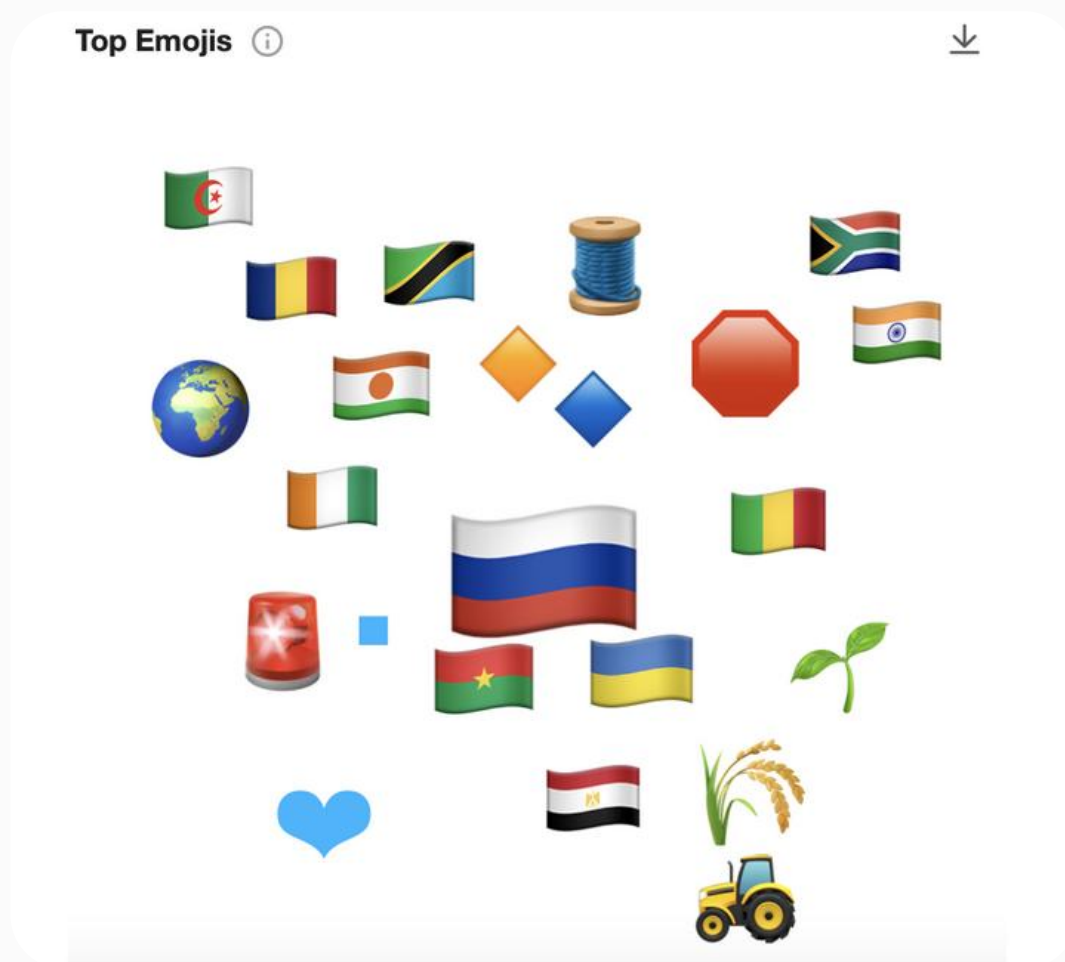

Tabela 10: Najczęściej używane emoji w serwisie X.

Analiza najlepszych autorów na X pokazuje coś bardzo interesującego. Po przeanalizowaniu ostatnich postów udostępnionych przez autorów oznaczonych jako najpopularniejsi autorzy zajmujący się tematem kryzysu zbożowego, wydaje się, że większość z nich faktycznie podziela prorosyjskie narracje – ostatnio udostępniane przez nich posty chwaliły Rosję jako silnego partnera dla regionu, BRICS jako ważną inicjatywę mającą na celu wzmocnienie bezpieczeństwa regionu MENA, a także Putina jako kluczowego polityka działającego na rzecz rozwoju regionu MENA.

Analiza najczęściej używanych zwrotów w opisach profili kluczowych autorów X pokazuje trzy najpopularniejsze słowa – covid19 i covid_19, a także covidafrika. Jest to istotne – konta, które często publikowały posty dotyczące pandemii COVID-19, bardzo często były nieautentyczne. Może to zatem sugerować, że konta omawiające temat kryzysu zbożowego w regionie MENA na X również mogą wykazywać pewne oznaki nieautentyczności. W czasie pandemii mogły one działać jako trolle rozpowszechniające dezinformację na temat zdrowia, a obecnie dzielą się również innymi narracjami.

saudiarabia afghan algeria
expo2020 abudhabigp
ethiopia olympics sdgs
covidafrica agriculture climate
iran covid19 african
beirut france afghanistan afar
lebanon china climatechange
tokyo2020 covid_19
art addisababa jordan cop26
breaking

Tabela 11: Autorzy X – najpopularniejsze frazy w opisach ich profili.

Rozdział 5.

Podsumowanie

Wyniki badań wykazały znaczny wzrost dyskusji na temat kryzysu zbożowego w połowie 2022 r. po inwazji Rosji na Ukrainę oraz tymczasowy szczyt w lipcu 2023 r. związany z zawieszeniem porozumienia zbożowego z regionu Morza Czarnego. Większość wzmianek pojawiła się początkowo w internetowych serwisach informacyjnych w regionie MENA, a następnie zostały one rozpowszechnione w mediach społecznościowych, takich jak X. Rosyjskie media państwowe, takie jak Sputnik Arabic i RT Arabic, rozpowszechniały antyzachodnie narracje obwiniające Ukrainę i sankcje za niedobory żywności, jednocześnie przedstawiając Rosję jako wiarygodnego dostawcę żywności i sojusznika, co lokalne media następnie wzmacniały w celu zwiększenia ruchu.

Wśród najczęściej udostępnianych adresów URL znalazły się zarówno wiarygodne źródła obalające rosyjską dezinformację (np. EUvsDisinfo), jak i oficjalne rosyjskie media, co odzwierciedlało podwójną obecność. Wzory hashtagów sugerowały, że większość treści miała charakter informacyjny lub krytyczny (#dontbedeceived), ale pro-rosyjskie narracje również miały znaczący zasięg, zwłaszcza w 2024 r., wraz z dyskusjami związanymi z BRICS.

To analiza X, a nie analiza ogólna, wykazała wpływ narracji prorosyjskich: większość tweetów była prorosyjskich, powtarzając narracje obarczające winą innych i antyzachodnie. Wiele aktywnych kont udostępniało treści z oznakami nieautentyczności, łącząc je z poprzednimi kampaniami dezinformacyjnymi dotyczącymi COVID-19, co sugeruje potencjalną koordynację.

Rosyjski aparat dezinformacyjny działa w Afryce i na Bliskim Wschodzie od dawna z dwóch przyczyn: po pierwsze, jest to dla niego stosunkowo łatwe; a po drugie – istotne, ponieważ pozwala zwiększyć rosyjskie wpływy w regionie. Afryka stanowi też dla Rosji swoistą "piaskownicę", w której testować może różne taktyki, strategie i same narracje. Wynika to przede wszystkim z tego, że stopień moderacji treści w mediach społecznościowych jest zdecydowanie mniejszy niż w innych miejscach, brakuje regulacji, rządy państw często same amplifikują dezinformację, media rosyjskie takie jak RT czy Sputnik mają tam wysokie zasięgi i cieszą się popularnością, a w społeczeństwie panuje niechęć do szeroko rozumianego Zachodu.